

Trestný čin poškodzovania veriteľa: komparatívny pohľad

Andrej Beleš*

Abstrakt: V predkladanom článku autor podáva rozsiahly komparatívny prehľad právnej úpravy trestných činov poškodzovania veriteľa na Slovensku, v Českej republike a v Rakúsku. Osobitnú pozornosť venuje alternatívam konania v objektívnych stránkach trestných činov, možnosti postihu poškodzovania veriteľa z nedbanlivosti, ako aj otázkam zániku trestnosti činu. Pre slovenského i českého zákonodarcu formuluje svoje úvahy de lege ferenda.

Kľúčové slová: poškodzovanie veriteľa, insolvenca, úpadok, trestný čin, veriteľ, dlžník

Úvod

Poškodzovanie veriteľa patrí k najfrekvencovanejšie stíhaným insolvenčným trestným činom a je predpoklad, že je aj najčastejšie páchaným insolvenčným trestným činom, keďže prvou skutočnosťou, o ktorú dlžník a osoby konajúce v jeho prospech usilujú, je zachrániť aspoň časť (a čo najväčšiu časť) majetku pred jeho odovzdaním veriteľom. So zvyšujúcou sa pravdepodobnosťou úpadku, respektíve podania návrhu na začatie insolvenčného konania tak prichádza k zvýšenému výskytu aktivít smerujúcich k prevodu majetku dlžníka najmä na osoby s dlžníkom spriaznené. V roku 2016 bolo v Slovenskej republike súdených 37 osôb pre tento trestný čin,¹ respektíve v roku 2017 29 osôb,² a to spolu podľa starého trestného zákona³ i nového trestného zákona (tr. z.)⁴. V Českej republike bolo v roku 2016 pre tento trestný čin súdne stíhaných 119 osôb,⁵ respektíve v roku 2017 116 osôb.⁶ V Rakúsku bolo v roku 2016 297 objasnených trestných činov poškodzovania veriteľa,⁷ v roku 2017 tento počet nepatrne narástol na 301.⁸ Relatívne⁹ vysoké počty stíha-

* JUDr. Andrej Beleš, PhD., Ústav európskeho práva, Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave. E-mail: andrej.beles@flaw.uniba.sk. Tento článok bol vypracovaný v rámci riešenia vedeckého projektu Agentúry na podporu výskumu a vývoja APVV č. 15-0740 *Návody a nástroje na efektívnu elimináciu protiprávných konaní v spojení s možnou insolvenciou*.

1 Z toho bolo 31 osôb odsúdených. Štatistická ročenka o činnosti prokuratúry Slovenskej republiky za rok 2016 [cit. 2019-02-01]. Dostupná zo: <<https://www.genpro.gov.sk/statistiky-12c1.html>>.

2 Z toho bolo 24 odsúdených. Štatistická ročenka o činnosti prokuratúry Slovenskej republiky za rok 2017 [cit. 2019-02-01]. Dostupná zo: <<https://www.genpro.gov.sk/statistiky/statistiky-prehľad-trestnej-a-netrestnej-cinnosti-za-rok-2017-39b2.html>>.

3 Zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

4 Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

5 Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2016. Tabulková časť [cit. 2019-02-01]. Dostupná zo: <http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Zpravy_o_cinnosti/2016/Tabulkova_cast_2016.pdf>.

6 Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2017. Tabulková časť [cit. 2019-02-01]. Dostupná zo: <http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Zpravy_o_cinnosti/2017/Tabulkova_cast_zpravy_o_cinnosti-l.pdf>.

7 Kriminalitätsbericht 2016. Statistik und Analyse. Bundesministerium für Inneres [cit. 2019-02-01]. Dostupné zo: <https://www.bmi.gv.at/508/files/SIB_2016/03_SIB2016-Kriminalitaetsbericht_web.pdf>.

8 Kriminalitätsbericht 2017. Statistik und Analyse. Bundesministerium für Inneres. [cit. 2019-02-01]. Dostupné zo: <https://www.bmi.gv.at/508/files/SIB_2017/03_SIB_2017-Kriminalitaetsbericht_web.pdf>.

9 Za druhý najčastejšie stíhaný insolvenčný trestný čin v Slovenskej republike je možné považovať zvýhodňovanie veriteľa podľa § 240 tr. z., a to s počtom 24 stíhaných osôb a 18 odsúdených osôb (2016). Podobne frekvencovane stíhaným trestným činom je porušovanie povinností pri správe cudzieho majetku (27 a 15 osôb), avšak tento trestný čin nie je výlučne insolvenčným trestným činom, avšak je páchaný aj za iných skutkových okolností. Podobne v Českej republike, kde je však podstatne väčší rozdiel medzi počtom stíhaných osôb pre *poškození věřitele* (119) a pre *zvýhodnění věřitele* (20). Pre trestný čin porušení

ných trestných vecí kvalifikovaných ako poškodzovanie veriteľa by mohli na prvý pohľad znamenať neexistenciu aplikačných problémov pri tomto trestnom čine.

Pri bližšom pohľade na rozhodovaciu činnosť orgánov činných v trestnom konaní a súdov je však možné zistiť, že pre zákonodarcu je najväčšou ťažkosťou, respektíve výzvou definovať skutkovú podstatu trestného činu poškodzovania veriteľa dostatočne všeobecne (a s obsiahlym množstvom alternatív objektívnej stránky) na to, aby postihol všetky varianty a možnosti znižovania majetku dlžníka v neprospech veriteľa, a dostatočne jednoznačne a určito v súlade so zásadou *nullum crimen sine lege certa*. Okrem toho pre zákonodarcu¹⁰ a následne aj pre orgány činné v trestnom konaní a súdy je výzvou dôsledne aplikovať zásadu *ultima ratio*,¹¹ na základe ktorej sa vyvodenie trestnej zodpovednosti chápe ako subsidiárny nástroj na ochranu a nápravu spoločenských vzťahov tak, aby trestné právo nenahrádzalo prostriedky súkromného práva na riešenie vzťahov medzi veriteľmi a dlžníkmi,¹² teda znamená zákaz neúmerneho rozširovania trestnej represie. Na druhej strane je potrebné mať na pamäti, že majetkové vzťahy dlžníkov a veriteľov, a tým aj záujem na funkčnom podnikateľskom prostredí, kde je predpoklad, že si každá strana splní svoj parciálny záväzok a nebude aktívne konať proti splneniu tohto záväzku, požívajú takú spoločenskú závažnosť, že zakrývanie, utajovanie, respektíve iné odstraňovanie majetku, ktoré má vo svojej podstate podvodný charakter, si bude vyžadovať uplatnenie trestnej represie. Okrem toho, možnosť vyvodenia trestnej zodpovednosti a jej iniciovanie prostredníctvom trestného oznámenia¹³ nie sú a ani nemôžu byť podmienené čo i len čiastočným vyčerpaním súkromnoprávných prostriedkov nápravy, hoci ich upred-

povinnosti pri správe cizích majetku bolo súdne stíhaných 62 osôb. Rovnako aj Púry konštatuje, že od roku 2008 je v Českej republike najčastejšie páchaným trestným činom *poškození (poškozování věřitele)*. Pozri: PÚRY, František. *Úpadkové trestné činy v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 19.

- ¹⁰ Je nevyhnutné stanoviť hranicu medzi bežným rizikom trhového hospodárstva, ktoré musí niesť sám každý subjekt na trhu, a hospodárením na škodu iných subjektov, ktoré nemožno tolerovať a je potrebné postihovať trestnoprávnymi prostriedkami. Právna úprava insolvenčných trestných činov je výsledkom týchto úvah v rámci trestnej politiky štátu. Pozri napr. FUCHS, Helmut – REINDL-KRAUSKOPF, Susanne. *Strafrecht Besonderer Teil I Delikte gegen den Einzelnen (Leib und Leben, Freiheit, Ehre, Privatphäre, Vermögen)*. 3. Auflage. Wien: Springer, 2009, s. 182.
- ¹¹ K uplatňovaniu zásady *ultima ratio* pozri napr. ČENTĚŠ, Jozef – ŠANTA, Ján. Princíp ultima ratio a vybrané aspekty ekonomickej kriminality. In: *Trestné právo ako ultima ratio – hmotnoprávne a procesnoprávne aspekty*. Zborník príspevkov z 1. sekcie medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2016. Bratislava, 2016, s. 31–41, respektíve HAMRANOVÁ, Denisa. Uplatňovanie princípu ultima ratio a zásady subsidiarity trestnoprávnej represie v majetkovej kriminalite. In: *Majetkové a hospodárske trestné činy včera a dnes*. Zborník príspevkov z konferencie. Spisy Právnické fakulty MU, řada teoretická, edice Scientia, sv. č. 558. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2016, s. 322.
- ¹² Vo vzťahoch spojených s insolvenčnou je potenciálne možné vyvodzovať trestnú zodpovednosť voči veriteľom, dlžníkom ako aj správcom. K rozsahu kriminalizácie v týchto vzťahoch pozri tiež KOVÁČIKOVÁ, Hana – KOVÁČIK, Ján. Trestná zodpovednosť vybraných subjektov za porušenie zákona o konkurze a reštrukturalizácii. *Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae*. 2017, roč. 36, mim. číslo, s. 108–117.
- ¹³ Zásada uplatňovania trestného práva ako prostriedku *ultima ratio* je imperatívom pre zákonodarcu (pri stanovovaní rozsahu kriminalizácie konaní a výšky trestných sadzieb, respektíve ďalších ustanovení majúcich vplyv na uloženie sankcie páchatelovi), ako aj pre orgány činné v trestnom konaní a súdy (a to najmä pri uplatňovaní materiálneho korektívu podľa § 10 ods. 2 tr. z.), nie pre oznamovateľa. Uvedené však neznamená, že trestné oznámenie po dôkladnom preverení nemôže byť odmietnuté s poukazom na uplatňovanie zásady *ultima ratio*. K problematike uplatňovania *ultima ratio* pozri napr. uznesenie Ústavného soudu České republiky, sp. zn. III. ÚS 934/13 z 20. februára 2014. Pozri aj nález Ústavného soudu České republiky, sp. zn. IV. ÚS 564/2000 z 8. novembra 2001: „[...] aby bylo možno rozhodnout o vině a trestu je třeba, aby řetězec důkazů nevyvolával důvodné pochybnosti. Pokud tomu tak není, je třeba rozhodnout ve prospěch obviněného. [...] Pokud tedy na základě výše uvedeného nejasného obchodněprávního vztahu dospěly orgány činné v trestním řízení k přesvědčení o trestní odpovědnosti stěžovatele, je Ústavní soud nucen konstatovat, že takové závěry jsou v rozporu s výše uvedenými rozhodnutími a právními principy v nich uvedených, neboť ve svých důsledcích porušují zásadu in dubio pro reo. Teprve po odstranění pochybností, které v obchodněprávní sféře existovaly a nebyly objasněny, resp. o nich nebylo pravomocně příslušnými soudy rozhodnuto, bude možno učinit závěr o případné odpovědnosti trestní. Každý jiný postup by mohl vést k neúvodně kriminalizaci jednání, které je z obchodního hlediska přípustné či obvyklé, resp. jednání, jehož soukromoprávní aspekt je důvodně předmětem sporu.“

nostnenie má potenciál znamenať efektívnejšie vymoženie práva i nižšiu záťaž orgánov verejnej moci.¹⁴ Na druhej strane, uplatnenie občianskoprávných alebo obchodnoprávných inštitútov na účel vymoženia plnenia nemôže byť vnímané ani ako prekážka uplatnenia trestnej represie.¹⁵ Rovnako je výzvou pre orgány činné v trestnom konaní analyticky rozkryť často komplikované schémy transakcií, ktoré by boli inak *per se* (bez toho, že by smerovali k „podvedeniu“ veriteľa) podľa súkromnoprávných odvetví plne legálne a obvinení sa často odvolávajú na povinnosť plniť zo zmluvy tretej osobe (*pacta sunt servanda*) bez ohľadu na poškodenie veriteľových záujmov, čo ako argumentáciu smerujúcu k vylúčeniu protiprávnosti nemožno prijať, najmä ak je zjavná účelovosť uprednostnenia plnenia tretej osobe.¹⁶

V záujme riešenia problému zákonodarcu s efektívnym a ústavne konformným formulovaním skutkovej podstaty trestného činu poškodzovania veriteľa ako aj naznačených problémov orgánov činných v trestnom konaní a súdov pristupujeme ku komparácii právnych úprav – slovenskej, českej¹⁷ a rakúskej na základe geografickej, politickej, hospodárskej ako i historickoprávnej príbuznosti týchto krajín.

1. Podstata trestného činu

Komparácii podliehajú nasledujúce ustanovenia trestného činu poškodzovania veriteľa: poškodzovanie veriteľa podľa § 239 slovenského tr. z.,¹⁸ *poškození věřitele* podľa § 222 českého *trestního zákoníka* (český tr. z.)¹⁹ a podvodný úpadok²¹ (*Betrügerische Krida*) a poš-

¹⁴ Napr. uznesenie Nejvyššího soudu České republiky z 10. mája 2006, sp. zn. 5 Tdo 523/2006: „Ani skutečnost, že poškozená společnost nepodala tzv. odpůřčí žalobu, nemůže mít vliv na trestní odpovědnost obviněného, protože je věcí věřitele, jaké právní prostředky použije k uspokojení své pohledávky [...]“

¹⁵ Pozri napr. uznesenie Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 5 Tdo 1300/2015 z 9. decembra 2015: „[...] poškozený M. K. uplatňoval svůj nárok přednostně v řízení občianskoprávním, ve kterém byl zcela úspěšný [...] Nicméně jednáním obviněných popsaným ve výroku o vině rozsudku soudu prvního stupně mu bylo znemožněno fakticky se domoci svého nároku v důsledku zřízení zástavního práva na jediném majetku dlužníka. Pohledávka poškozeného se pro něho stala prakticky nedobytnou, neboť hodnota předmětných nemovitostí nepřesáhla výši „údajné“ pohledávky zástavního věřitele – M. D. Nejvyšší soud se proto ztotožňuje s názorem soudů nižších stupňů, že projednávaná trestní věc se nijak nevyvíká tzv. běžným případům poškozo- vacího jednání dlužníků, na něž dopadá ustanovení § 222 tr. zákoníku, aby ji nebylo nutné postihnout prostředky trestního práva včetně odpovídající trestní sankce. Pokud v probíhající občianskoprávním sporu o platnost zástavy bude M. K. úspěšný, dosáhne tím fakticky nápravy škodlivého stavu, který obvinění svým protiprávním jednáním způsobili a které naplnilo všechny znaky skutkové podstaty trestného činu poškození věřitele podle § 222 odst. 1 písm. c), odst. 3 písm. a) tr. zákoníku.“

¹⁶ Pozri ibidem: „Nedošlo tedy k žádné „výzvě k zajištění pohledávky“ ze strany M. D., obvinění proto neměli povinnost zajistit pohledávku M. D. zřízením zástavního práva na nemovitostech, a učinili tak výlučně z vlastní iniciativy. Tato skutečnost vyvrací námitku dovolatelů, že zřízením zástavní smlouvy ve prospěch pohledávky M. D. pouze plnili povinnost, která jim vyplývala z uzavřené smlouvy o půjčce, a nešlo tak z jejich strany o záměrně poškozuující jednání vůči M. K. Nadto k poznámce obviněných, že respektovali zásadu *pacta sunt servanda* a že jednali zcela v souladu s civilním právem, Nejvyšší soud podotýká, že způsoby, jimiž se pachatel jako dlužník zbavuje majetku nebo ho zatěžuje na úkor uspokojení pohledávky věřitele, nemusejí být samy o sobě ani trestnými činy. Trestně postižitelnými se stávají vzhledem k nepříznivým důsledkům, které mají pro uspokojení pohledávek jejich věřitelů [...]“

¹⁷ Ku komparativnému pohľadu na slovenskú a českú právnu úpravu pozri tiež ČENTĚŠ, Jozef – ŠANTA, Ján. Úpadkové trestné činy – aplikačná prax prokurátorov a porovnanie právnej úpravy SR a ČR. *Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae*. 2017, roč. 36, mim. číslo, s. 38–51.

¹⁸ Ustanovenie § 239 ods. 1 a 2 slovenského tr. z.: „(1) Kto, čo aj len čiastočne, zmarí uspokojenie svojho veriteľa tým, že a) zničí, poškodí, urobí neupotrebitelnou, zatají, predá, vymení alebo inak odstráni čo aj len časť svojho majetku, b) zataží vec, ktorá je predmetom záväzku, alebo ju prenajme, c) predstiera alebo uzná neexistujúce právo alebo záväzok, alebo postúpi svoju pohľadávku, alebo prevezme dlh iného, i keď na to nebol povinný ani oprávnený, alebo d) predstiera zmenšenie svojho majetku alebo jeho zánik, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky. (2) Rovnako ako v odseku 1 sa potrestá, kto, čo aj len čiastočne, zmarí uspokojenie veriteľa inej osoby tým, že a) zničí, poškodí, urobí neupotrebitelnou, zatají, predá, vymení, daruje alebo inak odstráni čo i len časť majetku dlžníka, alebo b) na majetok dlžníka uplatní neexistujúce právo alebo pohľadávku.“

¹⁹ Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákonník v znení neskorších predpisov.

kodzovanie veriteľa inej osoby (*Schädigung fremder Gläubiger*) podľa § 156 a 157 rakúskeho trestného zákonníka StGB,²² respektíve aj ich varianta s nedbanlivostným zavinením.²³ Všetky tri predmetné právne úpravy majú za cieľ riešiť podstatu rovnakého problému, ktorým je *zmenšovanie majetku dlžníka poškodzovacím konaním*, ktoré vykazuje znaky podvodného konania. Meritom každého podvodného konania je uvedenie do omylu. V prípade poškodzovania veriteľa ide o skutočné zmenšenie majetku alebo o vytvorenie mylného obrazu o majetkových pomeroch dlžníka tým, že dlžník predstiera zmenšenie svojho majetku tak, aby tento majetok uchránil pred jeho použitím na účel uspokojenia veriteľa. Predstieranie zmenšenia svojho majetku dlžník dosahuje rozmanitým spektrom právnych úkonov, ktoré vedú k transakciám, ktoré by za iných okolností – keby neboli vykonávané za účelom zmenšenia alebo úplného zamedzenia uspokojenia veriteľa – boli legálnym nástrojom hospodárenia.

Typický *modus operandi* predmetného trestného činu pozostáva teda v konaní, ktorým dlžník alebo iné osoby konajúce v jeho prospech zachovávajú konštantnú hodnotu svojho majetku, avšak na základe určitej dispozície s týmto majetkom sa tento majetok pre veriteľa stáva nedostupným, pričom pred veriteľom predstierajú jeho neexistenciu, zničenie, zmenšenie, neupotrebitelnosť a pod., čiže fungujú²⁴ zmenšenie aktív alebo nárast pasív. Prichádza tým k zmenšeniu alebo úplnej strate majetku dlžníka síce *de iure*, ale nie *de facto*, pretože dlžník si zachováva svoj prístup k majetku, a to najmä prostredníctvom spriaznených osôb. Trestný čin je následne dokonaný, ak takými úkonmi páchatel' aspoň čiastočne zmarí uspokojenie veriteľa. Na druhej strane, na naplnenie skutkovej podstaty trestného činu postačuje, ak páchatel' podvodne nepredstiera neexistenciu (zmenšenie, zničenie) majetku, ale predmetný majetok skutočne zničí, alebo urobí neupotrebitelným.

²⁰ Ustanovenie § 222 ods. 1 a 2 českého tr. z.: „(1) Kdo, byť i jen částečně, zmaří uspokojení svého věřitele tím, že a) zničí, poškodí, zatají, zcizí, učiní neupotřebitelnou, nebo odstraní, byť i jen část svého majetku, b) postoupí svou pohledávku, anebo převezme dluh jiného, c) zatíží věc, která je předmětem závazku, nebo ji pronajme, d) předstírá nebo uzná neexistující právo nebo závazek, e) předstírá nebo uzná právo nebo závazek ve větším rozsahu, než odpovídá skutečnosti, f) předstírá splnění závazku, nebo g) předstírá úpadek nebo svůj majetek jinak zdánlivě zmenšuje nebo předstírá jeho zánik, a způsobí tím na cizím majetku škodu nikoli malou, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti. (2) Stejně bude potrestán, kdo, byť i jen částečně, zmaří uspokojení věřitele jiné osoby tím, že a) zničí, poškodí, zatají, zcizí, učiní neupotřebitelnou nebo odstraní, byť i jen část majetku dlžníka, nebo b) k majetku dlžníka uplatní neexistující právo nebo pohledávku nebo existující právo nebo pohledávku ve vyšší hodnotě či lepším pořadí, než jaké má, a způsobí tím na cizím majetku škodu nikoli malou.“

²¹ Hoci názov trestného činu *Betrügerische Krida* je možné preložiť ako podvodný úpadok, obsahovo tento trestný čin je zhodný s trestným činom poškodzovania veriteľa, nie s trestným činom podľa § 228 slovenského tr. z. *Krida* je špecifický rakúsky pojem pre konkurz, platobnú neschopnosť, insolvenčnú.

²² Rakúsky trestný zákonník Strafgesetzbuch – StGB – Bundesgesetz vom 23. Jänner 1974 über die mit gerichtlicher Strafe bedrohten Handlungen (Strafgesetzbuch – StGB) StF: BGBl. Nr. 60/1974. Ustanovenie § 156 ods. 1 rakúskeho trestného zákonníka StGB: „(1) Wer einen Bestandteil seines Vermögens verheimlicht, beiseite schafft, veräußert oder beschädigt, eine nicht bestehende Verbindlichkeit vorschützt oder anerkennt oder sonst sein Vermögen wirklich oder zum Schein verringert und dadurch die Befriedigung seiner Gläubiger oder wenigstens eines von ihnen vereitelt oder schmälert.“ Ustanovenie § 157 rakúskeho trestného zákonníka StGB: „Ebenso ist zu bestrafen, wer ohne Einverständnis mit dem Schuldner einen Bestandteil des Vermögens des Schuldners verheimlicht, beiseite schafft, veräußert oder beschädigt oder ein nicht bestehendes Recht gegen das Vermögen des Schuldners geltend macht und dadurch die Befriedigung der Gläubiger oder wenigstens eines von ihnen vereitelt oder schmälert.“ Preklad § 156 ods. 1 rakúskeho trestného zákonníka StGB: „Kto časť vlastného majetku zatají, odstráni, scudzí alebo poškodí, predstiera alebo uzná neexistujúci záväzok alebo inak svoj majetok skutočne alebo zdánlivo zmenší a tým zmarí alebo zmenší uspokojenie svojich veriteľov alebo aspoň jedného z nich, potrestá sa odňatím slobody na šesť mesiacov až päť rokov.“ Preklad § 157 rakúskeho trestného zákonníka StGB: „Rovnako sa potrestá, kto bez dohody s dlžníkom časť majetku dlžníka zatají, odstráni, scudzí, alebo poškodí, alebo uplatní voči majetku dlžníka neexistujúce právo, a tým zmarí alebo zmenší uspokojenie svojich veriteľov alebo aspoň jedného z nich.“

²³ Pozri k tomu nižšie.

²⁴ Pozri KORDÍK, M. Komentár k § 239. In: BURDA, E. – ČENTÉŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel* (§ 144–440). Praha: C. H. Beck, 2011, s. 603.

Tým neprichádza len k podvodnému predstieraniu neexistencie (zmenšenia, zničenia) majetku, ale k skutočnej strate na hodnotu, nie len pre veriteľa, ktorý by inak mohol byť z toho majetku uspokojený, ale aj pre dlžníka, a to nielen *de iure*, ale aj *de facto*. Samozrejme, pri uvedenom postupe páchatela bude motív iný; nebude smerovať k zachovaniu majetku na úkor uspokojenia veriteľa, ale bude viac spočívať v poškodení veriteľa bez ohľadu na vlastné majetkové záujmy (teda majetkové záujmy dlžníka) – napr. z pomsty.

Od takto vymedzenej podstaty trestného činu poškodzovania veriteľa sa v určitom zmysle odchyľuje poškodzovanie veriteľa páchané z nedbanlivosti. Podľa slovenského tr. z. ako je poškodzovanie veriteľa výlučne úmyselný trestný čin, teda páchatel musí vedieť, že dispozíciou s majetkom koná proti záujmom veriteľa a že tým zmarí (čo i len čiastočne) jeho uspokojenie, a zároveň musí byť s takýmto následkom uzrozumený (nepriamy úmysel), teda neprichádza k tomu, že by si páchatel predstavoval nejakú prekážku, ktorá by mohla tomu následku zabrániť (vedomá nedbanlivosť). Rakúsky trestný zákonník StGB však okrem úmyselnej varianty trestného činu poškodzovania veriteľa (*Betrügerische Krida, Schädigung fremder Gläubiger*, § 156, 157 rakúskeho trestného zákonníka StGB) obsahuje aj variantu tohto trestného činu s nedbanlivostným zavinením: trestný čin poškodzovania záujmov veriteľov z hrubej nedbanlivosti (*Grob fahrlässige Beeinträchtigung von Gläubigerinteressen*, § 159 rakúskeho trestného zákonníka StGB). Spôsobenie aspoň čiastočného zmarenia uspokojenia veriteľa (vymedzenými druhmi transakcií, ktorými dlžník nedbanlivo znižuje hodnotu svojho majetku) je súčasťou objektívnej stránky len jednej z troch základných skutkových podstát tohto trestného činu, ktorý teda postihuje širšie spektrum konaní. Ďalšie základné skutkové podstaty postihujú spôsobenie úpadku (platobnej neschopnosti, *Zahlungsunfähigkeit*) týmito transakciami. Dlžník v tomto prípade nevykonáva machinácie podvodného charakteru, aby zabezpečil svoj majetok pred jeho použitím na uspokojenie veriteľa, respektíve ani úmyselne neznižuje jeho hodnotu. Dlžník v tomto prípade koná hrubo nedbanlivo, teda v rozpore so zásadami riadneho hospodárenia, zo svojho subjektívneho pohľadu koná v záujme zachovania, prípadne rozmnoženia majetku, avšak vzhľadom na jeho nedostatočné skúsenosti, schopnosti, nedostatočné venovanie sa odhadu rizík príde k zmenšeniu majetku, platobnej neschopnosti a následne k čo i len čiastočnému zmareniu uspokojenia veriteľa.

Z pohľadu českého právneho stavu je k tomuto trestnému činu adekvátnym trestným činom *způsobení úpadku* podľa § 224 českého tr. z. Týmto trestným činom sa postihuje spôsobenie vlastného úpadku (ods. 1) vymedzenými transakciami, čím teda ide o adekvátnu alternatívu k jednej zo základných skutkových podstát (ods. 1) trestného činu podľa § 159 rakúskeho trestného zákona StGB. Aspoň čiastočné zmarenie uspokojenia veriteľa nie je znakom prvej základnej skutkovej podstaty tohto trestného činu podľa českého tr. z., avšak znakom druhej základnej skutkovej podstaty v českom právnom stave je zhoršenie postavenia veriteľov. Trestný čin *způsobení úpadku* síce z hľadiska chráneného záujmu súvisí s trestným činom poškodzovania veriteľa, avšak nemožno ho považovať za adekvátny trestný čin s nedbanlivostným zavinením, keďže nehospodárne (nedbanlivé) nakladanie s majetkom nevedie nutne k aspoň čiastočnému zmareniu uspokojenia veriteľa, ale k privodeniu vlastného úpadku, respektíve jednotlivé alternatívy konania nekorešpondujú alternatívam konania pri trestnom čine poškodzovania veriteľa. Z hľadiska účelu normy má k poškodzovaniu veriteľa podstatne bližšie druhá základná skutková podstata tohto trestného činu (§ 224 ods. 2 českého tr. z.), kde sa za trestnoprávne relevantný následok považuje zhoršenie postavenia doterajších veriteľov. V slovenskom právnom stave sa predmetné druhy konania s nedbanlivostným zavinením nepostihujú, čím si sloven-

ský zákonodarca zachováva zdržanlivosť²⁵ pri uplatňovaní nedbanlivostného zavinenia pri trestných činoch proti majetku. Hrubá nedbanlivosť je osobitným druhom nedbanlivostného zavinenia, ktorý slovenský tr. z. nepozná, avšak je etablovaný tak v českom tr. z., ako aj rakúskom trestnom zákonníku StGB.²⁶

2. Subjekt a subjektívna stránka

Poškozovanie veriteľa podľa § 239 slovenského tr. z. aj *poškození věřitele* podľa § 222 českého tr. z. obsahujú dve základné skutkové podstaty, ktoré sa (okrem rozsahu alternatív objektívnej stránky) od seba odlišujú subjektom. Subjektom môže byť jednak dlžník (ods. 1), ktorý vykonáva úkony poškodzujúce jeho vlastného veriteľa, a jednak (ktorákoľvek trestne zodpovedná) tretia osoba (ods. 2), ktorá vykonáva úkony v prospech dlžníka a v neprospech veriteľa. Základným predpokladom pre postavenie dlžníka je existencia veriteľa a existencia pohľadávky.²⁷ Na podobnom princípe je konštituovaná i rakúska právna úprava s tým rozdielom, že obe skutkové podstaty sú rozdelené na samostatné trestné činy (§ 156 a 157 rakúskeho trestného zákona StGB). Sofistikované podvodné formy poškodzovania veriteľa sú totiž páchané na báze protiprávneho kontraktu podobne ako trestné činy korupcie (hoci tie sú páchané výlučne prostredníctvom protiprávneho kontraktu, a to medzi podplácajúcim a prijímajúcim). Protiprávny kontrakt je často uzatváraný medzi dlžníkom a treťou osobou, ktorý smeruje k právnenému (i keď nie faktickému) odstráneniu majetku dlžníka, a tým k jeho uchráneniu pred použitím na uspokojenie veriteľa. Formulácia rakúskej právnej úpravy vyžaduje, aby mal dlžník aspoň dvoch veriteľov („*die Befriedigung seiner Gläubiger oder wenigstens eines von ihnen*“),²⁸ avšak postačuje aspoň čiastočné zmarenie uspokojenia aspoň jedného z nich. V slovenskej, českej²⁹ a ani rakúskej právnej úprave sa na dokonanie činu nevyžaduje, aby bol v čase spáchania činu dlžník v úpadku, respektíve aby prebiehalo insolvenčné konanie, alebo aby bol na majetok dlžníka vyhlásený konkurz.

Dve strany tak uzatvárajú protiprávny kontrakt a poškodeným je veriteľ dlžníka – napr. tretia osoba si uplatňuje neexistujúce právo a dlžník uzná neexistujúci záväzok. Vzhľadom na závažnosť konania oboch strán protiprávneho kontraktu je potrebné ho na oboch stranách postihnúť ako páchatelstvo. Takému chápaniu sa vymyká rakúska koncepcia, v ktorej je páchatelom trestného činu poškodzovania cudzích veriteľov tretia osoba, ktorá nekoná po predchádzajúcej dohode s dlžníkom. V opačnom prípade, ak tretia osoba koná po predchádzajúcej dohode s dlžníkom, jej konanie sa posúdi ako účastníctvo na trestnom

²⁵ Na margo je potrebné uviesť, že ide o jeden z mála príkladov zdržanlivosti slovenského zákonodarcu pri stanovovaní rozsahu trestnej represie, teda šírky kriminalizácie a výšky trestných sadzieb. K rozsiahlej kriminalizácii a vysokým trestným sadzbám v podmienkach slovenského právneho poriadku pozri: BELEŠ, Andrej – GREGOR, Martin. Vývoj sprísňovania trestnej politiky na Slovensku z historického hľadiska. In: ČENTÉŠ, J. – KURILOVSKÁ, L. – HANGÁČOVÁ, N. (eds). *Sankcie*. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2018, s. 7–35; respektíve BELEŠ, Andrej. Hypertrofia trestných sadzieb v podmienkach Slovenskej republiky. *Justičná revue*. 2018, roč. 70, č. 10, s. 1029–1042.

²⁶ Pozri k tomu nižšie.

²⁷ Okrem existencie pohľadávky sa za jej imanentný znak považuje aj vymáhateľnosť, a teda nejde o trestný čin, ak je pohľadávka premlčaná. Pozri bližšie HANGÁČOVÁ, Natália. Trestný čin poškodzovania veriteľa a trestný čin zvýhodňovania veriteľa – aplikačné problémy. In: *Veriteľ v centre pozornosti práva*. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie „Veriteľ v centre pozornosti práva“ organizovanej Univerzitou Komenského v Bratislave, Právnickou fakultou dňa 7. 12. 2018, s. 73–80.

²⁸ Pozri tiež FUCHS, Helmut – REINDL-KRAUSKOPF, Susanne. *Strafrecht Besonderer Teil I Delikte gegen den Einzelnen (Leib und Leben, Freiheit, Ehre, Privatsphäre, Vermögen)*, s. 183.

²⁹ Pozri napr. PŮRY, František. Pachatelé trestných činů souvisejících s úpadkem a insolvenčním řízením. *Právní rozhledy*. 2013, roč. 21, č. 12, s. 419.

čine dlžníka. Znak predchádzajúcej dohody sa vykladá extenzívne – až ako uzrozumenie dlžníka s konaním tretej osoby. Ako páchatelstvo trestného činu poškodzovanie cudzích veriteľov je možné posúdiť napr. konanie manžela alebo manželky (partnera alebo partnerky) dlžníka s motiváciou „zachrániť“ majetok dlžníka, ktorý táto osoba spolužíva.³⁰

V prípadoch trestných činov s konkrétnym subjektom (dlžník) je možné uplatniť tzv. konanie za iného (§ 128 ods. 8 *in fine* slovenského tr. z., § 114 ods. 2 českého tr. z.): napr. obchodná spoločnosť má postavenie dlžníka a koná za ňu konateľ, ktorý prevádza majetok na inú obchodnú spoločnosť, v ktorej je tiež konateľom.³¹

Z hľadiska subjektívnej stránky je podľa slovenského tr. z. i českého tr. z. poškodzovanie veriteľa (*poškození věřitele*) i podľa rakúskeho StGB (*Betrügerische Krida, Schädigung fremder Gläubiger*)³² úmyselným trestným činom, teda na naplnenie subjektívnej stránky postačuje nepriamy úmysel: uzrozumenie páchatela, že svojím konaním spôsobí aspoň čiastočné zmarenie uspokojenia veriteľa. Nedbanlivostné zavinenie – hrubá nedbanlivosť – sa vyžaduje výlučne v rakúskej právnej úprave pri trestnom čine poškodzovania záujmov veriteľov z hrubej nedbanlivosti (§ 159 rakúskeho trestného zákonníka StGB). Podobne, hrubá nedbanlivosť – avšak ako alternatívna forma zavinenia – sa vyžaduje pri trestnom čine *způsobení úpadku* podľa § 224 českého tr. z. Slovenský tr. z. hrubú nedbanlivosť ako formu zavinenia neaplikuje, a teda ani nedefinuje. Český tr. z. definuje (§ 16 ods. 2), že trestný čin je spáchaný z hrubej nedbanlivosti, ak „*přístup pachatele k požadavku náležité opatrnosti svědčí o zřejmé bezohlednosti pachatele k zájmům chráněným trestním zákonem*“. Podľa rakúskeho trestného zákonníka StGB (§ 6 ods. 3) páchatel koná hrubo nedbanlivo, ak koná nezvyčajne a nápadne proti požiadavkám náležitej starostlivosti tak, že naplnenie všetkých znakov skutkovej podstaty trestného činu mohol predpovedať ako pravdepodobné. Hrubá nedbanlivosť je druhom vedomej nedbanlivosti:³³ páchatel vie, že môže spôsobiť trestnoprávne relevantný následok, vzhľadom na objektívne a subjektívne faktory sa mu vznik následku musí javiť ako pravdepodobný, a predsa sa spolieha, že následok nespôsobí. Zatiaľ čo sa vedomá a nevedomá nedbanlivosť od seba odlišujú prítomnosťou vedomostnej zložky, tak hrubá nedbanlivosť sa od „bežnej“ nedbanlivosti odlišuje možnosťou odhadu pravdepodobnosti vzniku trestnoprávne relevantného následku, teda pri hrubej nedbanlivosti sa jeho vznik javí ako nápadný a pravdepodobný, teda páchatel musel predvídať, že sa následok stane a predsa sa spoliehal na opak. Znak bezohľadnosti páchatela v definícii podľa českého tr. z. je možné považovať za adekvátny znaku nezvyčajného a nápadného konania proti požiadavkám náležitej starostlivosti, respektíve znaku možnosti predpovedania pravdepodobnosti naplnenia skutkovej podstaty trestného činu v rakúskom trestnom zákone StGB.

Determinujúcou skutočnosťou, ktorá môže byť dôvodom, prečo slovenský tr. z. neobsahuje adekvátny nedbanlivostný trestný čin k trestným činom podľa § 224 českého tr. z. a § 159 rakúskeho trestného zákona StGB, je historickoprávny kontext. Česká i rakúska právna úprava vykazujú prvky kontinuity k trestnému zákonu (č. 117/1852) platnému a účinnému v rakúskej časti Rakúsko-Uhorskej monarchie (konkrétne § 486 úpadok

³⁰ KIRCHBACHER, K. Komentár k § 157. In: HÖPFEL, Frank – RATZ, Eckart. *Wiener Kommentar zum Strafgesetzbuch* [online]. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung [cit. 2019-02-01]. Dostupné zo: <rdm.manz.at>.

³¹ Pozri napr. uznesenie Najvyššieho soudu České republiky z 15. 2. 2017, sp. zn. 5 Tdo 1482/2016-l.

³² Pozri k tomu rozhodnutie rakúskeho najvyššieho súdneho dvora (Oberster Gerichtshof, OGH), sp. zn. 15 Os 60/14 h z 8. júla 2014.

³³ Na rozdiel od toho sa v podmienkach výkladu českého tr. z. uvádza, že hrubou nedbanlivosťou môže byť tak vedomá ako aj nevedomá nedbanlivosť. Pozri ŠÁMAL, P. Komentár k § 16. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 234–243.

z nedbanlivosti), ktorý bol po vzniku Československej republiky na území českých krajín účinný do roku 1950. Na druhej strane je vhodné uviesť, že trestný čin poškodzovania veriteľa s nedbanlivostným zavinením sa vyskytuje aj v trestnom práve iných krajín, napr. v trestnom zákone StGB Spolkovej republiky Nemecko (§ 283 *Bankrott*) ako druhá a tretia základná skutková podstata trestného činu so zúženým výpočtom alternatív objektívnej stránky.³⁴

3. Objektívna stránka

Objektívne stránky predmetných trestných činov sú zložené a alternatívne a vyjadrujú s rôznym rozsahom konkrétnosti jednotlivé možné spôsoby poškodzujúcich konaní voči majetku dlžníka, čo následne vedie k zmareniu (čo i len čiastočnému) uspokojenia veriteľa. Slovenský zákonodarca a český zákonodarca si zvolili cestu čo najobsiahlejšieho výpočtu jednotlivých alternatív konania, avšak slovenský zákonodarca pripúšťa aj ďalšie alternatívy tým, že uvádza aj generálnu klauzulu zahŕňajúcu ďalšie potenciálne alternatívy („*alebo inak odstráni*“), český zákonodarca pripúšťa len jednu alternatívu – odstránenie („*nebo odstraní*“³⁵), pričom vynecháva slovo „inak“. Výpočet jednotlivých alternatív v slovenskom právnom stave je tak *demonštratívny*,³⁶ zatiaľčo v českom právnom stave *taxatívny*. Rakúsky zákonodarca si zvolil úspornejšiu variantu len *úzkeho demonštratívneho výpočtu* s uvedením generálnej klauzuly, pod ktorú je možné subsumovať všetky zvyšné alternatívy („*alebo inak skutočne alebo zdanlivo znižuje svoj majetok*“³⁷). Takúto koncepciu možno považovať za pružnejšiu a pri dobrom (podrobnom) rozpracovaní zo strany judikatúry a právnej vedy neprichádza do úvahy ani námietka rozporu so zásadou *nullum crimen sine lege certa*. Podľa judikatúry³⁸ sú všetky alternatívy vo výpočte rovnocenné a ich rozlišovanie vo výroku rozsudku nie je potrebné.

V konkrétnom prípade sa naplnenie jednotlivých alternatív môže prekrývať, respektíve môže prísť ku kumulatívne naplneniu, keďže poškodzujúce konanie môže byť uskutočňované postupne vo viacerých krokoch právnymi úkonmi rôzneho charakteru. Zákonné ustanovenia rozlišujú poškodzovanie vlastného veriteľa, keď páchatelom je osoba, ktorá je voči poškodzovanému veriteľovi dlžníkom, a poškodzovanie veriteľa inej osoby, keď páchatelom je osoba, ktorá voči poškodzovanému veriteľovi nemá postavenie dlžníka. Niektoré konania sú typicky a výlučne páchané osobami v postavení dlžníka (napr. scudzenie veci, postúpenie svojej pohľadávky, predstieranie zmenšenia svojho majetku), niektoré konania môžu byť spáchané dlžníkmi aj tretími osobami (napr. zničenie, zatajenie veci).

Nie každá dispozícia s majetkom dlžníka (vrátenie poškodenia, zatajenia a pod.) je trestnoprávne relevantná. Základnou podmienkou je skutočnosť, že neexistuje iný majetok, z ktorého by mohol byť veriteľ uspokojený, teda majetok, ktorého sa úkon skutočne alebo zdanlivo znižujúci jeho hodnotu týka, je určený (nie je iný) na uspokojenie veriteľa.

³⁴ Pozri bližšie napr. FISCHER, Thomas. *Strafgesetzbuch mit Nebengesetzen*. 65. Auflage. München: C. H. Beck, 2018.

³⁵ Ustanovenie § 239 ods. 1 písm. a), ods. 2 písm. a) slovenského tr. z., § 222 ods. 1 písm. a), ods. 2 písm. a) českého tr. z.

³⁶ Pozri k tomu tiež ďalej v súvislosti s rozborom pojmu „inak odstráni“.

³⁷ Ustanovenie § 156, 157 rakúskeho trestného zákonníka StGB. Pozri k tomu: KIRCHBACHER, K. Komentár k § 156. In: HÖPFEL, Frank – RATZ, Eckart. *Wiener Kommentar zum Strafgesetzbuch* [online]. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung [cit. 2019-02-01]. Dostupné zo: <rdm.manz.at>.

³⁸ Pozri k tomu rozhodnutie rakúskeho najvyššieho súdneho dvora (Oberster Gerichtshof, OGH) z 26. júla 2005, sp. zn. 11 Os 38/05F alebo zo 14. júla 2011, sp. zn. 13 Os 49/11x, právna veta zn. RS0120085.

Trestný čin je dokonaný, keď príde k čo i len čiastočnému zmareniu uspokojenia veriteľa. Ak zmarenie uspokojenia veriteľa nenastane (napr. následkom rozhodnutia o neplatnosti zmluvy), ide o pokus trestného činu. Štádium pokusu trestného činu sa začína uzavretím zmluvy alebo vykonaním iného úkonu na uskutočnenie dispozície s majetkom, ktorá je spôsobilá čo i len čiastočne zmariť uspokojenie veriteľa.

Páchateľ sa nemôže dovolávať uplatnenia výkonu práva a povinnosti, prípadne súhlasu poškodeného ako okolnosti vylučujúcej protiprávnosť, teda prekážky vyodenia trestnej zodpovednosti, hoci zdanlivo (ak ide o vlastníka veci alebo súhlas vlastníka) by mohlo ísť len o realizáciu práv, ktoré sú s vlastníctvom spojené: právo držať vec (*ius possidendi*), právo nakladať s vecou (*ius disponendi*), právo užívať vec a požívať jej plody (*ius utendi et fruendi*) a právo zničiť vec (*ius abutendi*). Realizácia týchto práv totiž v skutočnosti zasahuje do práva veriteľa, pretože síce predmetný majetok je vlastníctvom dlžníka, avšak práve týmto majetkom má byť uspokojená pohľadávka veriteľa, iným majetkom byť uspokojená nemôže (v opačnom prípade by nešlo o trestný čin), preto takýmto výkonom práva by sa v skutočnosti zasahovalo o práva tretej osoby, čím je čo i len teoretické uplatnenie okolnosti vylučujúcej protiprávnosť (výkon práva a povinnosti) vylúčené. Na podobnej argumentačnej báze je možné odmietnuť uplatnenie okolnosti vylučujúcej protiprávnosť súhlas poškodeného, pretože poškodeným v konečnom dôsledku nie je dlžník, ale veriteľ, ktorého uspokojenie je zmarené.

Hoci apriórne vylúčenie protiprávnosti neprichádza do úvahy, v podmienkach rakúskeho právneho stavu nie je vylúčené po spáchaní činu uplatnenie účinnej ľútosti ako dôvodu zániku trestnosti činu (§ 167 rakúskeho trestného zákona StGB). Možnosť uplatnenia účinnej ľútosti sa týka všetkých predmetných trestných činov (§ 156, 157 a 159 rakúskeho trestného zákona StGB). Zákonnou podmienkou je uhradenie celej vzniknutej škody, respektíve zmluvný záväzok škodu uhradiť. Táto zákonná úprava zvyrazňuje uplatnenie trestnej represie v týchto prípadoch ako prostriedku *ultima ratio*. Zánik trestnosti formou účinnej ľútosti pri skúmanom trestnom čine v slovenskom a českom právnom stave nie je možný.

3.1 Zničenie, poškodenie, urobenie neupotrebitelným

Prvou alternatívou, ktorou možno spáchať poškodzovanie veriteľa, je právne, ale i faktické zmenšenie dlžníkovho majetku – konaním páchatela zaniká hodnota, ktorou by mohol byť veriteľ uspokojený. Páchateľ nepredstiera zmenšenie alebo zánik majetku, nejde teda o v svojej podstate podvodné konanie, ale svojím konaním zmenšenie alebo zánik majetku spôsobuje – ak ide o dlžníka a jeho vlastný majetok – akoby realizuje svoje právo *ius abutendi*, právo zničiť majetok. Ide o faktické, nie len zdanlivé znižovanie aktív, aktíva však neprechádzajú na inú osobu, ale zanikajú. Zákon rozoznáva tri varianty takého konania: zničenie, poškodenie, urobenie neupotrebitelným.³⁹ Zničenie veci znamená spôsobenie zániku hmotnej (napr. papiera) alebo nehmotnej (napr. počítačové údaje)⁴⁰

³⁹ Ustanovenie § 239 ods. 1 písm. a), ods. 2 písm. a) slovenského tr. z., § 222 ods. 1 písm. a), ods. 2 písm. a) českého tr. z., § 156, 157 rakúskeho trestného zákonníka StGB, § 159 ods. 5 bod 1 rakúskeho trestného zákonníka StGB.

⁴⁰ Napr. vymazanie autorského diela z jediného počítača bez možnosti obnovenia údajov. Pozri BURDA, Eduard. Spôsoby spáchania trestného činu poškodzovania veriteľa a zvýhodnenia veriteľa. In: *Veriteľ v centre pozornosti práva*. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie „Veriteľ v centre pozornosti práva“ organizovanej Univerzitou Komenského v Bratislave, Právnickou fakultou dňa 7. 12. 2018, s. 31–35.

podstaty veci, čím vec prestane plniť svoj účel, s nemožnosťou jej spätného obnovenia. Poškodenie veci je zníženie hodnoty veci; vec ďalej nie je spôsobilá v plnej miere plniť svoje funkcie s následkom zníženia jej úžitkovej hodnoty, prípadne jej trhovej ceny. Urobenie veci neupotrebitelnou znamená zachovanie jej hmotnej podstaty, avšak zamedzenie jej použitia na určený účel. Vec môže byť poškodená trvalo alebo dočasne (do úpravy alebo opravy veci), a to aktívnym konaním alebo opomenutím konania.⁴¹ Urobenie veci neupotrebitelnou má tak najbližšie k zničeniu veci, avšak podstatná je schopnosť znemožniť účelové určenie, napr. napustenie jedovatej látky do krmiva pre zvieratá. Ustanovenie § 156 rakúskeho trestného zákona StGB o poškodzovaní veriteľa v tejto súvislosti uvádza len poškodenie veci, čo sa však prekonáva výkladom s poukazom na ustanovenie o poškodzovaní cudzej veci, ktorým sa postihuje aj zničenie a urobenie neupotrebitelným.⁴² Ďalšou možnosťou je použiť pri výklade logickú operáciu *a minori ad maius* – teda ak sa zakazuje konanie s menším škodlivým následkom, o to viac bude zakázané konanie s väčším škodlivým následkom. Z legislatívno-technického hľadiska je zaujímavé, že je možné uprednostniť stručnosť a prehľadnosť ustanovenia bez nebezpečenstva neprípustného analogického rozširovania trestnej zodpovednosti.⁴³

3.2 Zatajenie, predaj, respektíve scudzenie, výmena alebo iné odstránenie

Ďalšie varianty môžu postihovať tak skutočné zmenšenie majetku dlžníka, ako aj zdanlivé zmenšenie, ktoré má charakter vyššie spomenutého podvodného konania.

Zatajenie veci je čisto podvodným typom konania, keď páchatel' (teda sám dlžník alebo iná osoba konajúca v prospech dlžníka) predstiera, že určitá hodnota v majetku dlžníka nie je. Zatajenie majetku alebo jeho časti spočíva buď v jeho aktívnom uschovaní alebo v jeho pasívnom nepriznaní, (napr. nepriznanie nehnuteľnosti v zahraničí), pričom nejde o ľahko bežným spôsobom dohľadateľný majetok (ľahko dohľadateľným majetkom sú napr. účty v tuzemskej banke, tuzemské nehnuteľnosti).⁴⁴ Ide o zamĺčanie existencie určitého majetku dlžníka, keď dlžník ako úpadca počas konkurzu je povinný zostaviť a odovzdať správcovi zoznam majetku a potvrdiť, že údaje sú pravdivé a úplné (§ 73 slovenského zákona o konkurze a reštrukturalizácii⁴⁵, § 211 a nasl. českého *insolvenčního zákona*⁴⁶); ďalej vyňatie majetku z účtovnej evidencie alebo nezapisanie do nej, respektíve iné úkony smerujúce k zatajeniu vlastníctva majetku dlžníkom. V tejto súvislosti možno za páchatela trestného činu formou zatajenia považovať aj správcu konkurznej podstaty, ak napr. ak v rozpore s povinnosťou postupovať s odbornou starostlivosťou úmyselne nezahrnul do majetkovej podstaty určenej na uspokojenie prihlásených pohľadávok veriteľov nejakú časť majetku dlžníka patriacu do nej, a to napr. z dôvodu, že nevykonal riadny súpis majetkovej podstaty, respektíve nepoprel pravosť alebo výšku pohľadávky niektorého veriteľa atď.⁴⁷ Výlučne všeobecné konštatovanie o nepriaznivej hospodárskej situácii

⁴¹ Pozri KORDÍK, M. *Komentár k § 239*, s. 603.

⁴² Pozri k tomu bližšie: KIRCHBACHER, K. *Komentár k § 159*. In: HÖPFEL, Frank – RATZ, Eckart. *Wiener Kommentar zum Strafgesetzbuch* [online]. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung [cit. 2019-02-01]. Dostupné zo: <rdm.manz.at>.

⁴³ Pre úplnosť je potrebné dodať, že ustanovenie § 159 rakúskeho trestného zákona StGB (poškodzovanie veriteľa z hrubej nedbanlivosti), ktoré bolo chronologicky prijaté neskôr, už explicitne uvádza všetky tri varianty.

⁴⁴ Pozri BURDA, Eduard. *Spôsoby spáchania trestného činu poškodzovania veriteľa a zvyhodnenia veriteľa*, s. 31–35.

⁴⁵ Zákon č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

⁴⁶ Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a spôsoboch jeho řešení (insolvenční zákon), v znení neskorších predpisov.

⁴⁷ PÚRY, František. *Pachatelé trestných činů souvisejících s úpadkem a insolvenčním řízením*, s. 419.

dlžníka pri zisťovaní rozsahu jeho majetku zo strany veriteľa nenapĺňa *per se* znak zatajenia majetku. V prípade darovania majetku, teda prepísania vlastníctva majetku bez protihodnoty, môže byť také konanie v podmienkach slovenského právneho stavu posúdené ako zatajenie veci, prípadne ako iné odstránenie veci.

Ustanovenie slovenského tr. z. uvádza ako ďalšiu variantu predaj veci, ustanovenie českého tr. z. scudzenie (*zcizení*) veci. Scudzenie je pojem širší ako predaj, pretože okrem predaja v sebe zahŕňa aj ďalšiu dispozíciu s majetkom – darovanie, respektíve výmenu. Čiže podľa českého právneho stavu bude darovanie ako bezodplatný prevod majetku spôsobujúce aspoň čiastočné zmarenie uspokojenia veriteľa posúdené ako scudzenie majetku. Darovaním, teda aj scudzením bude napr. aj bezodplatné prevádzanie majetku jednej obchodnej spoločnosti na druhú uskutočňované jednou osobou, ktorá je konateľom v oboch spoločnostiach⁴⁸. Rovnako bude posúdené založenie obchodnej spoločnosti a prevod aktív z dlžníka (fyzickej osoby) na túto obchodnú spoločnosť, ktorá dlžníkom nie je.⁴⁹ O trestnoprávne relevantné darovanie aktív inej osobe nejde v prípade, ak s aktívami sú na druhú osobu prevedené aj pasíva,⁵⁰ čím pre dlžníka zostáva majetok, z ktorého sa môže uspokojiť, dosiahnuteľným. Predaj je výmena majetku dlžníka za peniaze, zatiaľ čo pri výmene majetku dlžníka je protihodnotou komodita odlišná od peňazí. *Modus operandi* poškodzovania veriteľa môže spočívať aj v navodení situácie, že prichádza k prevodu pasív i aktív (nehnutelností), ale následne k zápisu práv do katastra nehnuteľností nepríde, a tak subjekt, na ktorý bol prevedený dlh sa nestane vlastníkom aktív (nehnutelností).⁵¹

Predaj majetku dlžníka, respektíve jeho výmena sú trestnoprávne relevantné, ak dlžník za ne nezíska žiadnu protihodnotu (tak nejde fakticky ani o predaj ani výmenu), alebo nezíska adekvátnu protihodnotu podľa aktuálnej situácie na trhu (predaj pod cenu, výmena za vec nižšej hodnoty). Naopak, ak dlžník týmito transakciami získa adekvátnu protihodnotu, veriteľ môže byť uspokojený z tejto protihodnoty, čím neprichádza k jeho poškodeniu a nejde o trestný čin.⁵² Naopak, trestný čin bol dokonaný, ak dlžník získa adekvátnu hodnotu až dodatočne potom, čo bolo uspokojenie veriteľa čo i len čiastočne zmarené.⁵³ Sporná situácia môže nastať, ak dlžník získa približne adekvátnu protihodnotu, avšak napriek tomu príde k zmareniu uspokojenia veriteľa. Judikatúra⁵⁴ i literatúra⁵⁵ sa prikláňajú k názoru, že nejde o trestný čin, napriek tomu, že predpokladané znaky konania a následku (účinku) boli naplnené. Podstata tohto stanoviska vychádza, pravde-

⁴⁸ Pozri k tomu uznesenie Nejvyššího soudu České republiky z 15. 2. 2017, sp. zn. 5 Tdo 1482/2016-I.

⁴⁹ Pozri k tomu uznesenie Nejvyššího soudu České republiky z 10. mája 2006, sp. zn. 5 Tdo 523/2006.

⁵⁰ Pozri uznesenie Nejvyššího soudu České republiky z 13. apríla 2011, sp. zn. 5 Tdo 1195/2010: „[...] trestní postih by byl vyloučen v případě, pokud by na nově vzniklou společnost byly převedeny i nesplacené pohledávky dlužníka – podnikající fyzické osoby.“

⁵¹ Ibidem: „[...] předmětné nemovitosti, jež byly zatíženy zástavním právem ve prospěch původního věřitele, zůstaly v majetku obou obviněných a nedošlo tak k faktickému naplnění smlouvy o prodeji podniku, tj. prodávající nesplnil svůj závazek ze smluv vyplývající, jímž se zavázal převést na kupujícího vlastnické právo k podniku. K přechodu vlastnického práva totiž dojde dnem účinnosti smlouvy, jen jde-li o věci movité a není dohodnuto něco jiného (srov. §§ 483 odst. 3 a 445 obchodního zákoníku). Jestliže předmětem prodeje jsou i nemovitosti, nejenže musí být v takové smlouvě o prodeji řádně označeny, ale k přechodu vlastnického práva k nim může dojít až vkladem do katastru nemovitostí, což se v daném případě nestalo.“

⁵² Pozri napr. aj FUCHS, Helmut – REINDL-KRAUSKOPF, Susanne. *Strafrecht Besonderer Teil I Delikte gegen den Einzelnen (Leib und Leben, Freiheit, Ehre, Privatsphäre, Vermögen)*, s. 184.

⁵³ V tomto kontexte porovnaj rozhodnutie rakúskeho najvyššieho súdneho dvora (Oberster Gerichtshof, OGH) z 10. októbra 2018, sp. zn. 13Os75/18: „Skutočné zmenšenie majetku nastáva v prípade, ak sa aktíva bez zodpovedajúcej hodnoty zmenšujú (skracujú), alebo sa zväčšujú pasíva bez zodpovedajúceho zvýšenia aktív. K naplneniu skutkovej podstaty trestného činu prichádza, ak sa negatívne účinky dispozície s majetkom nevyrovňajú, alebo sa vyrovňajú až dodatočne.“

⁵⁴ R 4/1991.

⁵⁵ KORDÍK, M. *Komentár k § 239*, s. 603.

podobne z predpokladu, že uspokojenie jedného veriteľa nemôže byť trestnoprávne relevantné z hľadiska neuspokojenia druhého veriteľa.

Slovné spojenie „inak odstráni“ v ustanovení § 239 ods. 1 písm. a), ods. 2 písm. a) slovenského tr. z. znamená, že všetky doposiaľ uvedené spôsoby dispozície s majetkom dlžníka sa považujú za odstránenie a táto alternatíva pokrýva akékoľvek iné (zvyšné) spôsoby dispozície s majetkom dlžníka, čím sa tento majetok stáva nedostupným pre veriteľa. Môže ísť napr. o darovanie,⁵⁶ ako sme uviedli vyššie, prípadne aj o umiestnenie majetku na veriteľovi neznámom mieste. V ustanovení § 222 ods. 1 písm. a), ods. 2 písm. a) českého tr. z. absentuje slovo „inak“, čím sa odstránenie stáva osobitnou kategóriou dispozície s majetkom dlžníka. Odstránením prichádza k stavu, že veriteľ nevie, kde sa nachádza majetok dlžníka, pričom páchatel' si stále zachováva prístup k tomuto majetku. Púry⁵⁷ sem zaraďuje aj prípady, keď si dlžník ponechá (napr. pri predaji) možnosť získať prevedené hodnoty späť.⁵⁸ Z hľadiska slovenského právneho stavu nie je dôvod odlišovať túto od iných prípadov dispozície napr. predaja.

Na účel vyvodenia trestnej zodpovednosti voči dlžníkovi alebo osobe, ktorá s jeho majetkom nakladá, nie je nevyhnutné pri predaji, výmene, darovaní alebo inej zdanlivo legálnej transakcii skúmať vnútorný vzťah medzi dlžníkom (alebo osobou nakladajúcou s jeho majetkom) a tretou osobou, teda kupujúcim, obdarovaným a pod. Skúmaním vnútorného vzťahu máme na mysli zisťovanie, či boli tieto strany transakcie dohodnuté na províziu pre tretiu osobu alebo o tom, že majetok fakticky ďalej zostáva v dispozícii dlžníka, teda ide len o fiktívnu transakciu. Podstatné je, že sa prevod vlastníctva uskutočnil (hoci len *de iure* a práva vyplývajúce z vlastníckeho práva naďalej fakticky vykonáva dlžník), a to malo (alebo bude mať) vplyv na zmarenie uspokojenia veriteľa. Tretia osoba môže byť postihnutá za účasť na trestnom čine poškodzovania veriteľa.

3.3 Zataženie veci, ktorá je predmetom záväzku, alebo jej prenajatie

Podstatou tejto alternatívy objektívnej stránky⁵⁹ je zriadenie práva tretej osoby na majetok dlžníka. Ide o zriadenie záložného práva alebo vecného bremena alebo prenajatie veci. Ustanovenia rakúskeho trestného zákonníka túto alternatívu explicitne nemenujú, avšak takéto konanie môže byť subsumované pod znak iného skutočného alebo zdanlivého zmenšenia majetku, keďže uplatnenie práva tretej osoby (hoci aj zdanlivého práva) na majetok dlžníka má za následok faktické zmenšenie jeho majetku.

⁵⁶ Do roku 1999 bola konštruovaná skutková podstata tohto trestného činu odlišne a to tak, že sa tohto trestného činu dopustil ten, kto zničil, poškodil, zatajil, scudzil alebo odstránil časť svojho majetku. Novelou zákona č. 183/1999 došlo k úprave, kedy bola konštrukcia tejto skutkovej podstaty zmenená, vypadol z nej termín scudzí a nahradil ho presnejší termín predá, vymení. Pod pojmový znak „scudzí“ mohlo byť v zmysle tejto konštrukcie skutkovej podstaty podradené aj daruje, čo však po tejto novele skutková podstata neobsahuje. K zmene prišlo aj pokiaľ ide o pojem „odstráni“, kde bol doplnený výraz „inak“, čím sa rovnaká právna úprava ako v Českej republike obsahujúca taxatívny výpočet spôsobov konania zmenila tak, že v jej rámci ide už o demonštratívny výpočet spôsobov konania naplňujúcich túto skutkovú podstatu. K polemike v rozhodovacej činnosti Krajského súdu v Bratislave pozri ŠAMKO, Peter. K otázke, či možno darovanie nehnuteľnosti zo strany dlžníka podradiť pod znaky základnej skutkovej podstaty trestného činu poškodzovania veriteľa. *Zo súdnej praxe* [online]. 2018, [cit. 2019-02-01]. Dostupné zo: <noveasp.sk>.

⁵⁷ PÚRY, František: *Úpadkové trestné činy v Českej republike*, s. 68.

⁵⁸ Pozri aj uznesenie Nejvyššího soudu České republiky z 19. novembra 2015, sp. zn. 5 Tdo 1645/2014: „Za odstránení, byť i jen částí svého majetku, podle § 222 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku se pokládá též převedení peněz nebo zaknihovaných cenných papírů z účtu pachatele na účet jiné osoby, jestliže si pachatel zachová možnost získat tyto hodnoty zpět do své dispozice. O úmyslu pachatele může svědčit např. to, že v době odstránení majetku věděl o zákazu dispozice s uvedenými majetkovými hodnotami.“

⁵⁹ Ustanovenie § 239 ods. 1 písm. b) slovenského tr. z., § 222 ods. 1 písm. c), českého tr. z.

Na rozdiel od predaja, výmeny a darovania však neprechádzajú na tretiu osobu v zásade všetky vecné práva k majetku dlžníka, majetok zostáva v jeho vlastníctve, avšak tretej osobe prislúcha voči tomuto majetku určité vecné právo, čím sa pre veriteľa tento majetok stane nepoužiteľným na uspokojenie jeho pohľadávky. Záložný veriteľ má totiž prednostné právo na poskytnutie plnenia zo zálohy, respektíve z jej speňaženia. Podobne aj nájomca vykonáva svoje práva, ktoré sú s uspokojením dlžníkovho veriteľa nezlučiteľné. Na rozdiel od urobenia majetku neupotrebitelným, keď už majetok nemôže slúžiť na svoj účel, účelové určenie majetku tu zostáva zachované, len sa vylučuje jeho použitie na účel uspokojenia veriteľa.

Skutočnosť, že ide o zafaženie alebo prenajatie takej veci, ktorá je predmetom záväzku neznamena, že predmetná vec musí byť v zmluve alebo v inom právnom akte, na základe ktorého má dlžník veriteľovi plniť, označená ako vec, ktorou sa má plniť, teda že je predmetom plnenia. Pojem vec, ktorá je predmetom záväzku, je potrebné vykladať širšie: ide o akúkoľvek vec, ktorá je spôsobilá na uspokojenie veriteľovej pohľadávky, pričom v majetku dlžníka nie je k dispozícii iná hodnota, ktorou by sa veriteľ mohol uspokojiť.⁶⁰

3.4 Predstieranie alebo uznanie neexistujúceho práva alebo záväzku, respektíve uplatnenie neexistujúceho práva alebo pohľadávky

Predmetná alternatíva objektívnej stránky postihuje niekoľko typov podvodných konaní, ktorými sa páchatel, teda dlžník⁶¹ alebo iná osoba konajúca v prospech dlžníka,⁶² usiluje vytvoriť dojem, že majetok dlžníka je v skutočnosti menší, prípadne že pohľadávka veriteľa je v skutočnosti menšia alebo neexistuje, pretože dlžník má tiež voči veriteľovi pohľadávku (právo na plnenie), ktorú možno započítať. Rakúsky trestný zákonník StGB explicitne upravuje len predstieranie alebo uznanie neexistujúceho záväzku (§ 156); predstieranie neexistujúceho práva dlžníka voči veriteľovi by bolo možné kvalifikovať ako klasický podvod (*Betrug*, § 146 StGB). Dlžník teda môže predstierať neexistujúce právo, alebo môže predstierať alebo uznať neexistujúci záväzok. Neexistujúce právo je právo, ktoré nikdy nevzniklo, alebo právo, ktoré zaniklo. Dlžník sleduje predstieraním neexistujúceho práva voči veriteľovi také zlepšenie svojho postavenia, že jeho dlh buď úplne zanikne, alebo sa zmenší, a to započítaním.⁶³ Púry⁶⁴ ponúka aj ďalšiu variantu výkladu pojmu neexistujúce

⁶⁰ Pozri k tomu uznesenie Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 5 Tdo 1300/2015 z 9. decembra 2015: „[...] protiprávní jednání směřuje vůči samotné pohledávce, již současně odpovídá závazek pachatele poskytnout věřiteli plnění. Předmětem závazku (splnění dluhu) může být mj. věc z majetku dlužníka použitelná ke splnění dluhu, ať již k částečnému či v celém rozsahu existující pohledávky věřitele. [Predmetom záväzku je teda akákoľvek vec, ktorá je spôsobilá slúžiť na uspokojenie veriteľa. – A. B.] Pokud pachatel zatížením takové věci ve prospěch třetí osoby zabrání věřiteli v uspokojení jeho pohledávky, neboť ten nezíská věc, resp. jejím zpeněžením, zpět to, co mu na základě závazkového právního vztahu s dlužníkem náleží, pak jedná způsobem přepokládaným v ustanovení § 222 odst. 1 písm. c) tr. zákoníku. Je nutné mít na zřeteli mj. též skutečnost, že pohledávka věřitele (věc) tvoří součást jeho majetku, je objektem jeho vlastnictví. To znamená, že stejně je nutné nahlížet na odpovídající závazek dlužníka, který na druhé straně tvoří pasivní součást jeho jmění.“

⁶¹ Ustanovenie § 239 ods. 1 písm. c) slovenského tr. z. § 222 ods. 1 písm. d) českého tr. z.

⁶² Ustanovenie § 239 ods. 2 písm. b) slovenského tr. z. § 222 ods. 2 písm. b) českého tr. z.

⁶³ Pozri uznesenie Nejvyššího soudu České republiky z 13. apríla 2011, sp. zn. 5 Tdo 1195/2010: „Lze shrnout, že soudní praxe považuje za „předstírání neexistujícího práva nebo závazku“ i takové poškozující jednání dlužníka ve vztahu k pohledávce věřitele, jímž dlužník předstírá změnu svého právního postavení. Podstatou této změny potom je, že z původního dlužníka, který měl splatný závazek vůči věřiteli, se stane dlužník, který tento svůj závazek již splnil. Proto lze v posuzované trestní věci hodnotit vytvoření fiktivní pohledávky vůči bývalé IPB, a. s., a její následné započtení (viz č. I. 180 trestního spisu) jako úkon poškozující věřitele, kterému se nemělo dostat plnění vyplývající z úvěrových smluv, naopak dokonce obvinění vytvořili situaci, že banka se díky jejich nárokům stala dlužníkem společnosti Nakladatelství H+H Vyšehradská, s. r. o., jménem které bylo započtení provedeno.“

právo: môže ísť o predstierané právo inej osoby voči dlžníkovi, ktorého realizáciou príde k zmenšeniu majetku dlžníka a zmareniu uspokojenia veriteľa. Pri takej variante výkladu však situácia neexistujúceho práva a situácia neexistujúceho záväzku splyvajú, pretože neexistujúce právo tretej osoby voči majetku dlžníka bude znamenať neexistujúci záväzok dlžníka voči tretej osobe. Keďže nie je dôvod takto uvádzať totožnú situáciu v dvoch alternatívach, prikláňame sa k prvej výkladovej variante: predstieranie neexistujúceho práva ako predstieranie neexistujúcej pohľadávky dlžníka na započítanie.

Neexistujúci záväzok je záväzok, ktorý nevznikol, alebo záväzok, ktorý zanikol. Na rozdiel od predstierania neexistujúceho práva, čo je alternatíva objektívnej stránky odlišná od iných alternatív (páchateľ nepredstiera zmenšenie svojho majetku, ale naopak zväčšenie, a uplatňuje si pohľadávku voči veriteľovi), predstieranie alebo uznanie neexistujúceho záväzku je tradičnou alternatívou objektívnej stránky trestného činu poškodzovania veriteľa, pretože dlžník uvádza veriteľa do omylu v otázke výšky svojho majetku, a to predstiera menší rozsah svojho majetku v porovnaní s jeho skutočným rozsahom. Uznanie neexistujúceho záväzku predpokladá predchádzajúce aktívne konanie tretej osoby, ktorá si uplatňuje voči dlžníkovi fiktívnu pohľadávku (prípadne iné právo), a to po predchádzajúcej dohode s dlžníkom. Dlžník následne potvrdí údajnú existenciu fiktívneho záväzku voči tretej osobe. Tretiu osobu je možné trestnoprávne postihnúť ako páchatela trestného činu poškodzovania veriteľa, keď subjektom nie je dlžník, ale iná osoba (§ 239 ods. 2 písm. b) slovenského tr. z., § 222 ods. 2 písm. b) českého tr. z.). Inak sa situácia javí z pohľadu rakúskeho právneho stavu. O páchatelstvo samostatného trestného činu poškodzovanie cudzích veriteľov (*Schädigung fremder Gläubiger*, § 157 rakúskeho trestného zákona StGB) ide len vtedy, ak tretia osoba koná bez predchádzajúcej dohody s dlžníkom. V prípade existencie prechádzajúcej dohody sa konanie tretej osoby posúdi ako účastníctvo na trestnom čine poškodzovania veriteľa (§ 156).

K *modu operandi* predmetnej alternatívy objektívnej stránky patria aj sprievodné úkony, ktorých cieľom je vytvoriť zdanie neexistujúceho práva alebo záväzku: vyhotovenie písomných dokladov, zápis nepravdivých údajov do obchodnej evidencie a pod.

3.5 Postúpenie svojej pohľadávky a prevzatie dlhu inej osoby

Postúpenie pohľadávky a prevzatie dlhu sú ďalšie spôsoby,⁶⁵ ako dlžník môže dosiahnuť predstieranie zníženia hodnoty svojho majetku alebo aj skutočné zníženie na úkor uspokojenia dlžníka. Rakúsky trestný zákonník StGB ich explicitne neuvádza ako samostatné alternatívy objektívnej stránky trestného činu, avšak prichádza do úvahy kvalifikácia takého konania ako *iného spôsobu skutočného alebo zdanlivého znižovania hodnoty svojho majetku*.⁶⁶ Pohľadávka voči tretej osobe predstavuje aktívum z hľadiska majetku dlžníka a jej postúpenie bude trestnoprávne relevantné, ak plnenie, ktoré malo byť prijaté na základe pohľadávky malo slúžiť na uspokojenie veriteľa a nie je ho možné nahradiť iným majetkom dlžníka a zároveň ak za postúpenie pohľadávky neprijal dlžník adekvátnu protihodnotu, z ktorej by bolo možné uspokojiť pohľadávku veriteľa. Do úvahy teda pri-

⁶⁴ PÚRY, František. *Úpadkové trestné činy v České republice*, s. 69.

⁶⁵ Ustanovenie § 239 ods. 1 písm. c) slovenského tr. z., § 222 ods. 1 písm. b) českého tr. z.

⁶⁶ Ustanovenie § 156 rakúskeho trestného poriadku StGB: „[...] oder sonst sein Vermögen wirklich oder zum Schein verringert und dadurch die Befriedigung seiner Gläubiger oder wenigstens eines von ihnen vereitelt oder schmälert [...]“. Preklad: „[...] alebo inak svoj majetok skutočne alebo zdanlivo zmenší a tým zmari alebo zmenší uspokojenie najmenej jedného zo svojich veriteľov.“

chádza situácia, keď dlžník postúpi svoju pohľadávku v určitej výške, ako protihodnotu vykáže plnenie v minimálnej výške a so subjektom, ktorému pohľadávku postúpil sa dohodne, že zvyšok protihodnoty mu vyplatí „neoficiálne“. Ďalšou možnosťou s účinkom zníženia majetku dlžníka a tým aspoň čiastočného zmarenia uspokojenia veriteľa je prevzatie dlhu inej osoby. Opäť môže ísť o skutočné zníženie majetku dlžníka, alebo len faktické s tým, že dlžník sa s osobou, ktorej dlh prevzal, opäť dohodne na určitom „neoficiálnom“ plnení. Podľa slovenského právneho stavu *de lege lata* oprávnenie alebo povinnosť vykonať tieto transakcie vylučujú trestnú zodpovednosť.

3.6 Predstieranie úpadku, zmenšenia majetku alebo jeho zániku

Predstieranie úpadku je uvedenie veriteľa alebo iných osôb v otázke platobnej neschopnosti alebo predĺženia (§ 3 ods. 1 slovenského zákona o konkurze a reštrukturalizácii, § 3 ods. 1 a 3 českého *insolvenčního zákona*). Predstieranie úpadku *per se* z hľadiska slovenského právneho stavu, na rozdiel od českého právneho stavu, nie je samostatnou alternatívou objektívnej stránky skutkovej podstaty trestného činu. Predstieranie úpadku je možné z hľadiska slovenského tr. z. kvalifikovať ako poškodzovanie veriteľa, ak také konanie zároveň napĺňa znak predstierania zmenšenia alebo zániku majetku, čím príde k aspoň čiastočnému zmareniu uspokojenia veriteľa. Predstieranie úpadku, jeho zmenšenia alebo zániku možno z pohľadu rakúskeho právneho stavu opäť subsumovať pod pojem iného skutočného alebo zdanlivého zmenšovania majetku.

Predstieraním zmenšenia majetku alebo jeho zániku je potrebné rozumieť akékoľvek iné konanie páchatela, ktoré smeruje k uvedeniu veriteľa do omylu v otázke rozsahu majetku, hoci fakticky (v skutočnosti) majetok dlžníka nezaniká, respektíve jeho hodnota zostáva zachovaná. Zastávame názor, že napr. kúpne zmluvy alebo darovacie zmluvy, ktorými len *de iure* prechádza k prevodu vlastníctva majetku, hoci dlžník fakticky naďalej využíva práva vyplývajúce z vlastníctva majetku (držba, užívanie, požívanie plodov), je potrebné subsumovať pod znak predania majetku (respektíve zatajenia, výmeny alebo iného odstránenia), pretože zmluva bola uzatvorená, je platná a účinná, hoci odporovateľná (§ 42a a 42b slovenského OZ⁶⁷). Vlastníctvo teda prešlo na inú osobu, hoci vecné práva využíva naďalej pôvodný vlastník. Pod znak predstieranie zmenšenia alebo zániku majetku tak bude potrebné subsumovať všetky ostatné machinácie, respektíve iné konania uvádzajúce veriteľa do omylu, ktoré majú vytvoriť zdieň úbytku dlžníkovho majetku, a tým nemožnosť uspokojenia veriteľa. Takými konaniami môže byť predstieranie zmenšenia majetku majetkovým trestným činom inej osoby (napr. krádež, sprenevera, poškodzovanie cudzej veci a pod.), stratou, pôsobením síl *vis maior* (požiar, živelná pohroma a pod), respektíve inými adekvátnymi okolnosťami.

3.7 Alternatívy postihujúce nehospodárne, respektíve „nedbanlivé“ nakladanie s vlastným majetkom

Trestné činy s nedbanlivostným zavinením, či už výlučným (§ 159 rakúskeho trestného zákona StGB) alebo alternatívnym (§ 224 českého tr. z.) postihujú nehospodárne nakladanie s vlastným majetkom. Ide o jedno z mála ustanovení v celom právnom poriadku,

⁶⁷ Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.

ktorými sa postihuje konanie páchatela voči sebe: voči svojmu majetku alebo aj životu a zdraviu (*violenti non fit iniura*). Ako iný príklad možno spomenúť napr. postih nepoužívania bezpečnostných pásov v aute.

Avšak primárnym účelom noriem postihujúcich poškodzovanie seba a vlastného majetku, je ochrana iných osôb, ktoré by takým konaním mohli byť sekundárne poškodené. Rozsah uplatňovania trestnej represie prostredníctvom nedbanlivostných trestných činov však musí zostať obmedzený⁶⁸ – trestné právo sa nesmie stať prekážkou ochoty subjektov podstupovať hospodárske riziko a ich motivácie dosahovať zisk, čo je rozhodujúcim hybným činiteľom trhového hospodárstva.

V predmetnom prípade ide o postih konaní, ktorých následok by sekundárne mohol znamenať poškodenie veriteľa, respektíve jeho majetkových záujmov, hoci čo i len ohrozenie záujmov veriteľa nie je znakom skutkovej podstaty trestného činu. Spoločným znakom českej i rakúskej právnej úpravy je vyšší výskyt vágnych termínov – napr. vykonávanie nadmerných plnení, ktoré sú v nápadnom rozpore s majetkovými pomermi a hospodárskou výkonnosťou (§ 159 ods. 5 bod 3 rakúskeho trestného zákonníka StGB, adekvátne § 224 ods. 1 písm. a) českého tr. z.). Takú situáciu bude nevyhnutné posudzovať v každom prípade zvlášť vzhľadom na výšku plnenia i disponibilný majetok dlžníka (výdavky vs. majetok a príjmy bez ohľadu na výšku jednotlivých plnení a ich právny titul⁶⁹), rovnako tak vzhľadom na to, či sa dlžník nachádza v úpadku alebo nie a pod. Ďalším spoločným znakom je skutočnosť, že výpočet jednotlivých alternatív konania v objektívnej stránke je taxatívny. Tým sa v rakúskej právnej úprave odlišuje variant skúmaného trestného činu s úmyselným zavinením od variantu s nedbanlivostným zavinením. Podrobnejší rozbor jednotlivých alternatív konania v rámci objektívnych stránok predmetných trestných činov⁷⁰ presahuje rozsah predkladaného článku.

⁶⁸ Napr. FUCHS, Helmut – REINDL-KRAUSKOPF, Susanne. *Strafrecht Besonderer Teil I Delikte gegen den Einzelnen (Leib und Leben, Freiheit, Ehre, Privatsphäre, Vermögen)*, s. 182.

⁶⁹ Pozri k tomu rozhodnutie rakúskeho najvyššieho súdneho dvora (Oberster Gerichtshof, OGH) z 15. februára 2005, sp. zn. 14 Os 143/04, právna veta zn. RS0026154.

⁷⁰ Ustanovenie § 224 ods. 1 českého tr. z.: „(1) Kdo, byť i z hrubé nedbalosti, si přivodí úpadek tím, že a) činí vydání hrubě nepřiměřená svým majetkovým poměrům, b) spravuje svůj majetek způsobem, který neodpovídá zákonem mu uloženým nebo smluvně převzatým povinnostem nebo je s nimi v hrubém nepoměru, c) užívá poskytnutý úvěv v rozporu nebo hrubým nepoměru s jeho účelem, d) poskytuje ze svého majetku půjčky nebo úvěry jiným osobám, ač to je v hrubém nepoměru k jeho majetkovým poměrům, nebo e) učiní nad rámec obvyklého podnikatelského rizika obchod nebo operaci, která nenáleží k jeho pravidelné podnikatelské činnosti nebo je v hrubém nepoměru k jeho majetkovým poměrům, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.“ Ustanovenie § 159 ods. 5 rakúskeho trestného zákona StGB: „Kridatträchtig handelt, wer entgegen Grundsätzen ordentlichen Wirtschaftens 1. einen bedeutenden Bestandteil seines Vermögens zerstört, beschädigt, unbrauchbar macht, verschleudert oder verschenkt, 2. durch ein außergewöhnlich gewagtes Geschäft, das nicht zu seinem gewöhnlichen Wirtschaftsbetrieb gehört, durch Spiel oder Wette übermäßig hohe Beträge ausgibt, 3. übermäßigen, mit seinen Vermögensverhältnissen oder seiner wirtschaftlichen Leistungsfähigkeit in auffallendem Widerspruch stehenden Aufwand treibt, 4. Geschäftsbücher oder geschäftliche Aufzeichnungen zu führen unterlässt oder so führt, dass ein zeitnahe Überblick über seine wahre Vermögens-, Finanz- und Ertragslage erheblich erschwert wird, oder sonstige geeignete und erforderliche Kontrollmaßnahmen, die ihm einen solchen Überblick verschaffen, unterlässt oder 5. Jahresabschlüsse, zu deren Erstellung er verpflichtet ist, zu erstellen unterlässt oder auf eine solche Weise oder so spät erstellt, dass ein zeitnahe Überblick über seine wahre Vermögens-, Finanz- und Ertragslage erheblich erschwert wird.“ Preklad: „Svojím konaním spôsobuje úpadek ten, kto v rozpore so zásadami riadneho hospodárenia 1) významnú časť svojho majetku zničí, poškodí, urobí neupotrebitelnou, spotrebuje alebo daruje, 2) investuje vysoké sumy do mimoriadne odvážneho obchodu k jeho bežnej hospodárskej prevádzke, alebo do hier alebo stavok, 3) spôsobuje si nadmerné výdavky, ktoré sú v očividnom rozpore s jeho majetkovými pomermi alebo hospodárskou výkonnosťou, 4) nevedie účtovníctvo, alebo ho vedie takým spôsobom, že prehľad o jeho nedávnej majetkovej, finančnej a príjmovej situácii je značne sťažený, alebo nevykonáva iné vhodné alebo potrebné kontrolné opatrenia, ktoré by mu umožnili taký prehľad, 5) nevykonáva povinné ročné uzávierky, alebo ich vykonáva oneskorene alebo takým spôsobom, že prehľad o jeho nedávnej majetkovej, finančnej a príjmovej situácii je značne sťažený.“

Záver

Poškodzovanie veriteľa je trestný čin s rozmanitou škálou možností jeho spáchania. V súdnych rozhodnutiach často opakujúcimi spôsobmi spáchania sú prevody aktív bez pasív, čím sa uspokojenie veriteľa z aktív stáva neuskutočniteľným, respektíve predstieranie, že pasíva a aktíva sa prevádzajú spoločne. Slovenský a český zákonodarca sa so značnou pluralitou alternatív objektívnej stránky vysporiadávajú ustanovením čo možno najvyčerpávajúcejšieho výpočtu poškodzujúcich konaní. Slovenská právna úprava uvádza demonštratívny výpočet, česká právna úprava taxatívny výpočet. Rakúsky zákonodarca je úspornejší, viacero alternatív konania spadá pod znak iného skutočného alebo zdanlivého zmenšovania svojho majetku, ktorý možno považovať za generálnu klauzulu, čím je výpočet konaní tiež demonštratívny. Takúto koncepciu, ak je dostatočne podporená právnou vedou a judikatúrou, možno považovať za flexibilnejšiu, avšak stále súladnú so zásadou *nullum crimen sine lege certa*.

Predmetné trestné činy s nedbanlivostným zavinením (v českej a rakúskej právnej úprave) pôsobia primárne preventívne voči nástupu poruchy s vyššou spoločenskou závažnosťou – zmarenia uspokojenia veriteľa. Toto pôsobenie zákonodarca dosahuje tým, že kriminalizuje konanie, ktoré je predstupňom zmarenia uspokojenia veriteľa. Ide najmä o nehospodárne, riskantné, respektíve nedbanlivé nakladanie s vlastným majetkom, ktoré vedie k spôsobeniu vlastného úpadku (platobnej neschopnosti, *Zahlungsunfähigkeit*) podľa § 159 ods. 1 rakúskeho trestného zákona StGB a § 224 ods. 1 českého tr. z., prípadne k čo i len čiastočnému zmareniu uspokojenia veriteľa, respektíve k zhoršeniu postavenia veriteľov podľa § 159 ods. 2 rakúskeho trestného zákona StGB a § 224 ods. 2 českého tr. z..

Predmetné ustanovenia sú jedným z viacerých príkladov, keď trestné právo preventívne kriminalizuje a postihuje konanie s menej spoločensky závažným následkom, ktoré by sa mohlo časom za kriminálne priaznivých okolností pretransformovať do konania so závažnejším spoločenským následkom. Typickým príkladom tejto koncepcie je postihovanie trestných činov extrémizmu v záujme predchádzania páchaniu trestných činov proti životu a zdraviu, trestných činov terorizmu, respektíve proti ľudskosti. Ako iný príklad možno tiež menovať trestnoprávne postihovanie sexuálneho obťažovania (§ 218 rakúskeho trestného zákona StGB), ktoré je v podmienkach slovenského tr. z. i českého tr. z. doposiaľ neznáme, v záujme predchádzania páchania trestných činov proti ľudskej dôstojnosti. Uplatnenie tejto koncepcie však podstatne menej evokuje porušenie zásady subsidiarity trestnej represie, ak sú ako chránené záujmy v hre život a zdravie v porovnaní so situáciou, keď je chráneným záujmom cudzí majetok. Na účel predchádzania polemikám o možnom porušení zásady subsidiarity trestnej represie preto český zákonodarca i rakúsky zákonodarca uplatňujú ako formu zavinenia hrubú nedbanlivosť. Tak ako sa vedomá a nevedomá nedbanlivosť od seba odlišujú prítomnosťou vedomostnej zložky, tak hrubá nedbanlivosť sa od „bežnej“ nedbanlivosti odlišuje možnosťou odhadu pravdepodobnosti vzniku trestnoprávne relevantného následku, teda pri hrubej nedbanlivosti sa jeho vznik javí ako nápadný a pravdepodobný, teda páchatel' musel predvídať, že sa následok stane a predsa sa spoliehal na opak. Definície v českom tr. z. i rakúskom trestnom zákonníku StGB sa javia ako navzájom adekvátne. Pre slovenského zákonodarcu tak *de lege ferenda* zostáva otvorená otázka možnosť rozlíšenia hrubej nedbanlivosti ako osobitnej formy nedbanlivostného zavinenia v záujme rozlíšenia bežnej vedomej nedbanlivosti, keď sa páchatel' bez primeraných dôvodov spolieha, že trestnoprávne relevantný následok nespôsobí, od prípadov, keď sa páchatel'ovi vznik následku vzhľadom na okolnosti musí javiť ako pravde-

podobný a spoliehanie sa na nespôsobenie následku je podnietené jeho bezohľadnosťou. Pozitívnym dôsledkom zavedenia novej formy nedbanlivostného zavinenia by bola aj možnosť jeho uplatnenia pri vybraných trestných činoch pri ktorých sa doposiaľ vyžadovalo „bežné“ nedbanlivostné zavinenie, a to napr. pri iných trestných činoch proti majetku s nedbanlivostným zavinením, ktorých výskyt je skôr výnimočným⁷¹. Rovnako zostáva pre slovenského zákonodarcu otvorenou otázkou postih nedbanlivostného konania, ktoré smeruje k ohrozeniu záujmov veriteľov, respektíve k ich poškodeniu čo i len čiastočným zmarením ich uspokojenia. V záujme zadostučinenia zásade subsidiarity trestnej represie je namieste zväziť, či postačuje výlučne postih konania smerujúci k poškodeniu veriteľov, alebo je nevyhnutné postihovať aj spôsobenie vlastného úpadku. Za nevyhnutnú podmienku pri možnom zavedení predmetného nedbanlivostného trestného činu možno považovať uplatnenie vyššie skúmanej hrubej nedbanlivosti ako osobitnej formy zavinenia, aby trestné právo zostalo nástrojom *ultima ratio*.

De lege ferenda stojí pre slovenského i českého zákonodarcu za úvahu v záujme uplatňovania trestnej represie ako prostriedku *ultima ratio* pri poškodzovaní veriteľa (respektíve aj pri nedbanlivostných variantách) zavedenie možnosti účinnej lútości prostredníctvom uhradenia vzniknutej škody po vzore rakúskej úpravy (§ 167 rakúskeho trestného zákona StGB). Primárne zmluvná povaha predmetných vzťahov by totiž mohla prevážiť nad skutočnosťou, že poškodzovanie veriteľa je v podstate podvodný druh konania, pri ktorom zákonodarca účinnú lútość nezvykne uplatňovať.

⁷¹ V slovenskom tr. z. ide o podielníctvo (§ 232), porušovanie povinností pri správe cudzieho majetku (§ 238), poškodzovanie a znehodnocovanie kultúrnej pamiatky (§ 248a). V českom tr. z. ide o *podílňictví z nedbalosti* (§ 215), *legalizace výnosů z trestné činnosti z nedbalosti* (§ 217), *porušení povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti* (§ 221), *způsobení úpadku* (§ 224) a *poškození záznamu v počítačovém systému a na nosiči informací a zásah do vybavení počítače z nedbalosti* (§ 232).

Creditor Demaging as Criminal Offence: Comparative View

Andrej Beleš

Abstract: In the present article, the author conducted a comparative overview of the legal treatment of the criminal offence of damage of the creditor in Slovakia, the Czech Republic and Austria. Particular attention is paid to alternative actions in the objective aspects of criminal offenses, the possibility of punishing of creditor for negligence, as well as the question of the termination of the criminality of the act. For Slovak and Czech legislators, the author formulates his considerations de lege ferenda.

Key words: creditor damaging, insolvency, bankruptcy, crime, creditor, debtor